

ГУРТІЄВА Л. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової
діяльності
(Національний університет «Одеська
юридична академія»)

УДК 343.13 (477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.29>

СУД, ЯКИЙ ЗДІЙСНЮЄ СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ В КПК УКРАЇНИ

Проблематика, яка розглядається у статті, відповідає таким європейським стандартам кримінального судочинства, як забезпечення права на справедливий суд. Стаття присвячена аналізу положень чинного Кримінального процесуального кодексу України (*далі* – КПК), які регулюють питання про суд, що здійснює судове провадження у першій інстанції. Обґрунтовано, що у чинному КПК спостерігається неузгодженість (в тому числі, неточність, непослідовність, нелогічність) окремих його положень щодо: 1) формулювання в п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК змісту «кримінальне провадження у суді першої інстанції»; 2) вказівки у ч. 1 ст. 33 КПК на суди, які здійснюють судове провадження у першій інстанції; 3) визначення поняття «суд першої інстанції» у п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК.

В аспекті вдосконалення законодавчого врегулювання питання про суд, який здійснює судове провадження у першій інстанції, запропоновано внести зміни до редакції положень п. 24 ч. 1 ст. 3, ч. 1 ст. 33, п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК:

– «судове провадження – судове провадження у першій інстанції (підготовче судове провадження та судовий розгляд), <...>» (п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК);

– «судове провадження у першій інстанції здійснюють місцеві загальні суди, а також Вищий антикорупційний суд та апеляційний суд у випадку, передбаченому абзацом сьомим частини першої статті 34 цього Кодексу» (ч. 1 ст. 33 КПК);

– «суд першої інстанції – місцевий загальний суд, а також Вищий антикорупційний суд у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до його підсудності цим Кодексом, та апеляційний суд у випадку, передбаченому абзацом сьомим частини першої статті 34 цього Кодексу» (п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК).

Ключові слова: *Кримінальний процесуальний кодекс України, судове провадження у першій інстанції, суд першої інстанції.*

Hurtiiieva L. M. The court conducting judicial proceedings in the first instance: certain aspects of regulation in the CPC of Ukraine

The issues considered in the article correspond to such European standards of criminal justice as the right to a fair trial. The article is devoted to the analysis of the provisions of the current Criminal Procedural Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CPC of Ukraine), which regulate the issue of the court conducting court proceedings in the first instance. Attention is drawn to the fact that in the current CPC there is an inconsistency (including inaccuracy, inconsistency, illogicality) of its individual provisions regarding: 1) formulation of the content of “criminal proceedings

in the court of the first instance” in Clause 24, Part 1, Article 3 of the Criminal Procedural Code; 2) instructions to courts that conduct court proceedings in the first instance in Part 1 of Article 33 of the Criminal Procedural Code; 3) definition of the term “court of the first instance” in Clause 22, Part 1 of Article 3 of the CPC of Ukraine.

In the aspect of improving the legislative regulation of the issue of the court that conducts court proceedings in the first instance, it is suggested to make changes to the wording of the provisions of Clause 24, Part 1 of Article 3, Part 1 of Article 33, Clause 22, Part 1 of Article 3 of the CPC of Ukraine:

– “court proceedings are court proceedings in the first instance (preparatory court proceedings and court proceedings), <...>” (Clause 24, Part 1, Article 3 of the Criminal Procedural Code);

– “judicial proceedings in the first instance are carried out by local general courts, as well as the High Anti-Corruption Court and the Court of Appeal in the case provided for by the seventh paragraph of Part 1 of Article 34 of this Code” (Part 1 of Article 33 of the Criminal Procedural Code);

– “the court of the first instance is a local general court, as well as the High Anti-Corruption Court in criminal proceedings regarding criminal offenses assigned to its jurisdiction by this Code, and the Court of Appeal in the case provided for by the seventh paragraph of Part 1 of Article 34 of this Code” (Clause 22, Part 1, Art. 3 of the Criminal Procedural Code).

Key words: *the Criminal Procedural Code of Ukraine, court proceedings in the first instance, court of the first instance.*

Вступ. Згідно з п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 року «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи <...> судом, встановленим законом, який <...> встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення» [1]. До поняття «суд, встановлений законом» входять такі положення, як: а) наявність повноважень у судді, належний склад суду; б) наявність достатніх повноважень для розгляду певної категорії справ та ухвалення відповідних рішень; в) повноважний склад суду (в т.ч. дотримання правил автоматизованого розподілу справ); г) дотримання усіх правил підсудності [2, с. 114]. Одним із видів підсудності є інстанційна підсудність, правилами якої визначається суд, який здійснюватиме судове провадження у певній судовій інстанції¹. Отже, належне врегулювання у Кримінальному процесуальному кодексі України (*дали* – КПК) [4] питання про суд, який здійснює судове провадження у першій інстанції, є гарантією права на справедливий суд [1, ст. 6; 5, ст. 7 та ст. 8 та ін.]. Вказана проблематика відповідає сучасним тенденціям судово-правової реформи щодо наближення до європейських стандартів у сфері кримінального судочинства (зазначених, зокрема у: Національній стратегії у сфері прав людини [6, п. 4 § 4 та ін.], Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки [7] та ін.),

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку, що після прийняття КПК України 2012 р. окремі аспекти законодавчого врегулювання інституту суду першої інстанції досліджували такі українські вчені, як Ю.П. Аленін, Н.В. Глинська, І.В. Гловюк, О.В. Капліна, Т.В. Лукашкіна, А.В. Лапкін, Н.П. Сиза та інші вчені. Вказану проблематику частково ми також розглядали [8, с. 888-914; 9, с. 133-146 та ін.]. Однак, з огляду на наявність дефектів логіко-структурної побудови окремих положень КПК, недосконалість юридичних конструкцій (в т.ч. нечіткості в змісті деяких нормативних положень, їх неузгодженість з іншими приписами КПК та ін.), дане питання потребує уточнення та подальшої наукової розробки.

¹ Свого часу, Конституційний Суд України у рішенні від 12 липня 2011 р. № 9-рп/2011 (справа № 1-12/2011) зазначав, що “під принципом інстанційності слід розуміти таку організацію судової системи, яка забезпечує право на перегляд рішення суду нижчої інстанції судом вищої” [3, підпункт 3.2 пункту 3 мотивувальної частини].

Постановка завдання – на підставі аналізу чинного національного законодавства, судової практики, наукових публікацій вказати на недоліки належного врегулювання у КПК питання про суд, який здійснює судове провадження у першій інстанції, та сформулювати пропозиції щодо їх подолання.

Результати дослідження. У чинному КПК спостерігається неузгодженість (в тому числі, неточність, непослідовність, нелогічність) окремих його положень щодо:

1) формулювання в п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК змісту «кримінальне провадження у суді першої інстанції»;

2) вказівки у ч. 1 ст. 33 КПК на суди, які здійснюють судове провадження у першій інстанції;

3) визначення поняття «суд першої інстанції» у п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК.

1. За п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК «судове провадження – **кримінальне провадження у суді першої інстанції**, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення <...>». Проте, з огляду на визначення у п. 10. ч. 1 ст. 3 КПК поняття «кримінальне провадження» як «досудове розслідування і судове провадження, <...>», у п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК логічніше було б вказати не «кримінальне провадження у суді першої інстанції, <...>», а «**судове провадження у першій інстанції**»; саме таку назву має Розділ IV КПК. Крім того, суд першої інстанції здійснює свої повноваження (тобто судове провадження) на стадіях: **а)** підготовчого провадження, **б)** судового розгляду, **в)** виконання судового рішення, **г)** перегляду судових рішень за нововиявленими (ч. 4 ст. 33 КПК) або виключними обставинами, з підстав, визначених пунктами 1, 3 ч. 3 ст. 459 КПК (ч. 5 ст. 33 УПК), якщо суд першої інстанції першим допустив помилку внаслідок незнання про існування таких обставин (тобто ухвалив судове рішення без врахування таких обставин). Виключення з даного положення становить випадок встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань [8, с. 891].

Судове провадження у першій інстанції здійснюється на двох стадіях: підготовчого провадження (Глава 27 КПК) та судового розгляду (Глава 28 КПК). Разом із тим, у п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК йдеться про «підготовче судове провадження, судовий розгляд і **ухвалення та проголошення судового рішення, <...>**». Таке формулювання викликає зауваження, оскільки ухвалення та проголошення судового рішення є складовими частинами (етапами) як стадії підготовчого провадження, так і стадії судового розгляду [10, с. 7; 11, с. 33 та ін.]. На наш погляд, вислів «ухвалення та проголошення судового рішення» потребує виключення з п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК.

Отже, до редакції положень п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК доцільно внести зміни, зазначивши: «судове провадження – судове провадження у першій інстанції (підготовче судове провадження та судовий розгляд), <...>». Такий підхід відповідає правовій позиції Конституційного Суду України, викладеної в Рішенні від 11 грудня 2003 року № 20-рп/2003 (справа про Касаційний суд України): «побудова системи судів загальної юрисдикції узгоджується зі стадіями судочинства, відповідними формами провадження (зокрема, в апеляційній і касаційній інстанціях)» [12, підпункт 4.2 пункту 4 мотивувальної частини].

2. За ч. 1 ст. 33 КПК «кримінальне провадження у першій інстанції здійснюють **місцеві загальні суди**, а також **Вищий антикорупційний суд**». Проте, судове провадження у першій інстанції здійснює **також апеляційний суд**, юрисдикція якого поширюється на місто Київ, у випадку, передбаченому абзацом сьомим ч. 1 ст. 34 КПК: «у разі якщо обвинувачений чи потерпілий є або був суддею чи працівником апарату Вищого антикорупційного суду і кримінальне провадження належить до підсудності цього суду, <...>». Крім того, за приписами п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК «суд першої інстанції – місцевий загальний суд, <...> а також Вищий антикорупційний суд у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до його підсудності цим Кодексом, а **також апеляційний суд у випадку, передбаченому цим Кодексом**». Отже, спостерігається неузгодженість положень ч. 1 ст. 33 КПК з п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК та абз. сьомим ч. 1 ст. 34 КПК [9, с. 135-136].

Вбачається доцільним внести доповнення до редакції положень ч. 1 ст. 33 КПК, зазначивши: «Судове провадження у першій інстанції здійснюють місцеві загальні суди, а також Вищий антикорупційний суд та апеляційний суд у випадку, передбаченому абзацом сьомим частини першої статті 34 цього Кодексу». Запропоноване формулювання приписів ч. 1 ст. 33 КПК є достатньо узгодженим з положеннями п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК та абз. сьомим ч. 1 ст. 34 КПК та відповідає вимогам юридичної визначеності² (зокрема, передбачуваності³).

3. Визначення в п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК поняття «суд першої інстанції» викликає зауваження в частині вказівки на повноваження суду щодо ухвалення судових рішень [8, с. 896–897]. Так, у п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК зазначено, що «суд першої інстанції – <...> має право ухвалити **вирок** або постановити **ухвалу про закриття кримінального провадження**, <...>». Проте, перелік вказаних видів судових рішень є неповним. Навіть якщо законодавець має на увазі судові рішення, ухваленням яких суд завершує судове провадження у першій інстанції, то не вказано ухвала про застосування примусових заходів виховного характеру (ч. 2 ст. 500 КПК, ч. 1 ст. 501 КПК) та ухвала про застосування примусових заходів медичного характеру (ч. 2 ст. 512 КПК, ч. 2 ст. 513 КПК, (!) **крім випадку, передбаченому п. 2 ч. 1 ст. 503 КПК**⁴). **Ухвалу суду про відмову у застосуванні примусових заходів виховного або медичного характеру (ч. 2 ст. 500, ч. 2 ст. 501 КПК та ч. 2 ст. 512, ч. 3 ст. 513 КПК) можна розглядати як окремі випадки закриття кримінального провадження певного виду (як і закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності (п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК).**

Разом із тим, на нашу думку, навряд чи є необхідність вказувати у п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК всі рішення суду, якими може бути завершено судове провадження у першій інстанції. Крім того, вирок⁵ та ухвалу про закриття кримінального провадження має повноваження ухвалити не тільки суд першої інстанції, але й суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги (ст. 407, ст. 418 КПК та ін.). Зрозуміло, що основне завдання судового провадження у першій інстанції є розгляд та вирішення матеріалів кримінального провадження (кримінальної справи) по суті [20, с. 110; 21, с. 723–725 та ін.]. Такий підхід відповідає п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 року та практиці Європейського суду з прав людини, зокрема, в частині дотримання такого положення принципу юридичною визначеності як *res judicata* (остаточності рішень суду). Як зазначає Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) «<...> остаточні рішення судів національної системи не повинні бути предметом оскарження.⁶ Юридична

² Юридична визначеність є складовою, обов'язковим елементом поняття "верховенство права" [13]. З аналізу Дослідження Європейської комісії "За демократію через право" від 18.03.2016 р. №711/2013 "Мірило правовладдя" вбачається, що юридична визначеність складається з: 1) приступності (доступності) законодавства; 2) приступності (доступності) судових рішень; 3) **передбачності актів права**; 4) сталості і послідовності **приписів права**; 5) легітимних очікувань; 6) унеможливлення зворотної дії; 7) принципів *nullum crimen sine lege* та *nullum poena sine lege*; 8) принципу *Res judicata* [14]. Отже, юридична визначеність, серед іншого, "вимагає, щоб юридичні норми були чіткими і точними та спрямованими на забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишалися **передбачуваними** <...>" [13, п. 46; 14, п. 58].

³ Передбачуваність означає, що "закон має бути <...> сформульований з достатньою мірою чіткості, аби особа мала можливість скерувати свою поведінку" [13, п. 44]. Вказана позиція сформульована і в рішеннях Європейського суду з прав людини [15, § 25; 16, § 155 та ін.].

⁴ Маємо на увазі, що у разі завершення судового розгляду постановленням ухвали про застосування примусових заходів медичного характеру до **особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності**, а після цього захворіла на психічне захворювання (п. 2 ч. 1 ст. 503 КПК) **кримінальне провадження по суті не вирішується. Судове провадження у першій інстанції не може вважатись завершеним**, оскільки питання про винуватість особи, про вчинення нею конкретного кримінального правопорушення буде вирішувати суд, який розглядатиме таке кримінальне провадження по суті після її одужання (ч. 4 ст. 95 КК, ч. 2 ст. 515 КПК) [17, с. 401; 18, с. 318; 19, с. 151].

⁵ Звернемо увагу, що суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги може ухвалити **тільки обвинувальний вирок** (ч. 1 ст. 420 КПК). Проте, в ч. 3 ст. 437 КПК йдеться про "виправдувальний вирок, ухвалений судом <...> апеляційної інстанції", що не відповідає положенням ч. 1 ст. 420 КПК [8, с. 893].

⁶ Це, звичайно, не виключає права звертатися до міжнародних судових установ із скаргою на те, що остаточне рішення суду національної системи становить порушення міжнародно-правового зобов'язання.

визначеність також вимагає, щоб остаточні рішення судів були виконані. <...> Системи, де існує можливість скасовувати остаточні рішення, не базуючись при цьому на безспірних підставах публічного інтересу, <...> несумісні з принципом юридичної визначеності» [13, п. 46]. В рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Пономарьов проти України» (Ponomaryov v. Ukraine) від 03.04.2008 р. вказано: «<...> принцип юридичної визначеності передбачає повагу до принципу *res judicata* – принципу остаточності рішень суду. Цей принцип наголошує, що жодна зі сторін не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового рішення суду просто тому, що вона має на меті добитися нового слухання справи та нового її вирішення. Повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватись для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду. Перегляд не повинен фактично підміняти собою апеляцію, а сама можливість існування двох точок зору на один предмет не є підставою для нового розгляду. Винятки із цього принципу можуть мати місце лише за наявності підстав, обумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру» [22, п. 40]. В аспекті дотримання такої вимоги принципу юридичної визначеності як *res judicata*, скасування судового рішення суду першої інстанції та дослідження обставин кримінального провадження судом апеляційної інстанції у повному обсязі (тобто вирішення кримінальної справи по суті) можливе лише у випадках, встановлених законом.

В юридичній літературі (О.В. Капліна та ін.) слушно звертається увага, що «точне і ясне розуміння юридичних термінів, <...> успішно досягається при їх максимально чіткому й небагатослівному визначенні в нормативних актах <...>» [23, с. 173]. Вбачається, що у п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК достатньо обмежитись вказівкою, які суди є судом першої інстанції (за аналогією визначення понять «суд апеляційної інстанції» у п. 20 ч. 1 ст. 3 КПК та «суд касаційної інстанції» у п. 21 ч. 1 ст. 3 КПК). А от види підсумкових рішень стадії судового розгляду доречно закріпити в окремій статті, зокрема у ст. 369 КПК («Види судових рішень»), яка знаходиться у Главі 29 КПК (структурній частині глав КПК, які регламентують судовий розгляд) Розділу IV КПК («Судове провадження у першій інстанції»). Положення ч. 2 та 3 ст. 369 КПК в частині вказівки на судове рішення слідчого судді та суду касаційної інстанції, на наш погляд, мають бути викладені в ч. 2 ст. 110 КПК.

Висновки. В аспекті вдосконалення законодавчого врегулювання питання про суд, який здійснює судове провадження у першій інстанції, запропоновано внести зміни до редакції положень п. 24 ч. 1 ст. 3, ч. 1 ст. 33, п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК:

– «судове провадження – судове провадження у першій інстанції (підготовче судове провадження та судовий розгляд), <...>» (п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК);

– «судове провадження у першій інстанції здійснюють місцеві загальні суди, а також Вищий антикорупційний суд та апеляційний суд у випадку, передбаченому абзацом сьомим частини першої статті 34 цього Кодексу» (ч. 1 ст. 33 КПК);

– «суд першої інстанції – місцевий загальний суд, а також Вищий антикорупційний суд у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до його підсудності цим Кодексом, та апеляційний суд у випадку, передбаченому абзацом сьомим частини першої статті 34 цього Кодексу» (п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК).

Таке законодавче закріплення зазначених положень, на наш погляд, є більш послідовним (логічним) та узгодженим з іншими приписами КПК, що відповідає вимогам юридичної визначеності.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

3. Рішення Конституційного Суду України від 12.07.2011 р. № 9-рп/2011 у справі за конституційними поданнями 54 народних депутатів України та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України (щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції) (справа № 1-12/2011). URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/ks11040?an=38&ed=2011_07_12

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 27.02.2023).

5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 5 45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 27.02.2023)

6. Національна стратегія у сфері прав людини. Затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/202. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>

7. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки. Затверджена Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

8. Гуртієва Л.М. Види судових рішень суду першої інстанції в кримінальному провадженні України. *Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування*: колективна монографія / За заг. ред. Ю.П. Аленіна; відпов. за вип. І.В. Гловюк. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 888–914. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/156903191.pdf#page=888>

9. Гуртієва Л.М., Лукашкіна Т.В. Законний склад суду в першій інстанції у кримінальному провадженні України. *Слово Національної школи суддів України*. 2020. № 3(32). С. 133–146.

10. Судове провадження: навчально-методичний посібник / Аленін Ю.П., Гловюк І.В., Габлей Н.Г., Мудрак І.В., Мурзановська А.В. [електронний ресурс] Одеса, 2020. 147 с. URL: dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12523. DOI 10.32837/11300.12523

11. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України / За редакцією С.В. Ківалова та С.І. Кравченко. Одеса: Фенікс, 2020. 924 с.

12. Рішення Конституційного Суду України від 11.12.2003 р. № 20-рп/2003 у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 частини другої статті 18, статей 32, 33, 34, 35, 36, 37, підпункту 5 пункту 3 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій України» (справа про Касаційний суд України) (справа № 1-38/2003). URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/ks03035?an=113&ed=2003_12_11

13. Верховенство права: Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія), ухвалена Венеційською Комісією на її 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 р.) / пер. на укр. С. Головатого. *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf-file=CDLAD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf-file=CDLAD(2011)003rev-ukr)

14. Мірило правовладдя: Дослідження Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) від 18.03.2016 р. №711/2013, ухвалено Венеційською комісією на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11–12 березня 2016 р.), схвалено Комітетом міністрів (на рівні їх заступників) на 1263-му засіданні (6–7 вересня 2016 р.) та Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи на 31-й сесії (19–21 жовтня 2016 р.). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf-file=CDL-AD\(2016\)007-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf-file=CDL-AD(2016)007-ukr)

15. Михайлюк та Петров проти України (Mikhaylyuk and Petrov v. Ukraine): рішення Європейського суду з прав людини від 10.12. 2009 р. (заява № 11932/02). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_500

16. Полторацький проти України (Poltoratskiy v. Ukraine): рішення Європейського суду з прав людини від 29.04.2003 р. (заява № 38812/97). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_838

17. Гуртієва Л.М. Межі судового розгляду кримінальної справи за колом осіб: аналіз законодавчого врегулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2022. С. 399–402. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/88.pdf; DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/88>

18. Лукашкіна Т.В. Предмет доказування у провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 315–319.

19. Шаренко С.Л. Кримінально-процесуальні проблеми застосування примусових заходів медичного характеру. Харків: Право, 2002. 208 с.

20. Сиза Н.П. Правосуддя в кримінальному провадженні: доктринальне визначення поняття та функціональний аналіз. *Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування: колективна монографія* / За заг. ред. Ю.П. Аленіна; відпов. за вип. І.В. Гловюк. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 96–123.

21. Лапкін А.В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційно-методичні проблеми: монографія. Харків: Право, 2020. 1304 с.

22. Пономарьов проти України (Ponomaryov v. Ukraine): рішення Європейського Суду з прав людини від 03.04.2008 р. (Заява № 3236/03). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434#Text

23. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права: Монографія. Х.: Право, 2008. 296 с.

